

ZÖLDI ANNA

LÁSS, NE CSAK NÉZZ...

A KultúrAktív Egyesület projektjei
(nem csak) építészetről gyerekeknek

**Nincs már sok időnk,
hogy belássuk: a jövő
épített öröksége lehet
modern, klasszikus vagy
futurisztikus, de
mindennél fontosabb,
hogy élhető legyen...**

Épített környezeti nevelés... Roppant szigorúan hangzik, pedig nagyon is játékos, ám a legkevésbé sem komolytalan tartalmat rejt. A terminus az angol nyelvterületen honos Built Environment Education tükörfordítása, és azt a szerteágazó tevékenységet jelöli, amellyel a fiatalok érzékenyebbé tehetőek az őket körülvevő épített örökség iránt. De vajon miért van erre egyáltalán szükség? A gyerekek többsége imád építeni, kamaszként előszeretettel mászik be elhagyott, romos épületekbe, a fiatalok akár minden héten más városba röppennek hosszú hétvégére, virágzik a kulturális turizmus, olyannyira, hogy lassan már a látogatóktól kell védeni a műemlékeket. Budapesten rendkívül népszerűek a legkülönbözőbb tematikájú városi séták, és világszerte terjedő tendencia (sajnos) az elpusztult emlékek „hiteles” újjáépítése. A sztárépítészek nemzetközi tevékenységének köszönhetően a kortárs építészet is kurrens kulturális árucikké vált. Nem mondható tehát, hogy az építőművészet világa idegen lenne a polgári társadalmak kultúrafogyasztó rétegei számára. Az épített környezeti nevelés célja azonban nem az építészeti vagy művészettörténeti ismeretek átadása, elmélyítése. Az effajta ismeretterjesztés éppen ellentétes irányban hat: az épített örökséget és az építés műfaját olyan művészi magaslatra emeli, ahol csak csodálat tárgya lehet, de nem a mindennapok szerves része. A művészettörténeti megközelítés fokról fokra elidegenítette az építészeti alkotást annak

eredeti célközönségétől és hasznélvezőjétől: az Embertől. Az épített környezeti nevelés célja, hogy visszairányítsa a fókusz az építési tevékenység emberi dimenzióira. Az építészetet mint a mindennapi és szakrális élet keretét vizsgálja, a használó és a használat szempontjából közelít a művészi formákhoz: miért és kinek építünk, milyen hatással van ránk az épített tér, és hogyan tudjuk mi magunk befolyásolni annak minőségét. Ebben segítségére van az a szemléleti fordulat, ami az ezredforduló óta egyre hangsúlyosabban van jelen az építészeti szakmában: a sztárépítészet ikonikus megaprodukciói mellett, annak mintegy ellenpontjaként létezik egy szerény, de minőségi építési kultúra, mely sokszor szociális töltettel rendelkezik, igyekszik a helyi hagyományokból meríteni, és erőteljesen támaszkodik a majdani használó közösség véleményére. A közösségi, azaz a leendő használók szempontjait már a tervezés fázisában figyelembe vevő tervezésnek saját módszertana van, és vitathatatlanul komoly pluszenergiát igényel a tervezőtől és a közösség tagjaitól egyaránt. Van azonban egy bizonyított előnye: ha a tervezésbe bevonjuk azokat, akiknek építünk, sokkal inkább magukénak érzik majd az elkészült alkotást, felelősséget éreznek a megóvása, karbantartása iránt, és ez a közös gondoskodás indirekt módon tovább erősíti a közösséget.

Az építészet azonban mégiscsak szakma, amelynek fogásait hosszú évek tanulása és gyakorlata után tudják a szakemberek biztosan alkalmazni. Abszurd lenne a laikus felhasználóktól elvárni, hogy minden előzetes tudás nélkül megalapozott véleménnyel támogassák az építész munkáját. Különösképp nehéz ez egy olyan generáció esetében, amelyet már egészen zsenge korától autóban szállítanak a szülők sokszor távol eső célpontok között, melyek személyes életének helyszínei. Messze vagyunk már a poros grund világtól, ahol nap mint nap találkoztak a környékbeli gyerekek, akik egyébként mind a közeli utcákban laktak, gyalog baktattak iskolába, gyalog szalajtották őket a boltba, menet közben az ismert köveket rugdosták, bekukkantottak az ismert kapualjakra, és mire felnőttek, a fejükben valóban nem térkép volt a táj, hanem szubjektív valóság. Ezt a „szubjektív térképet” ma iskolai vagy szakköri foglalkozás keretében rajzoltatják meg erre felkészült szakemberek – építészek, pedagógusok, vizuális nevelők. És itt lép a képbe az épített környezeti nevelés, amely tudatos eszközökkel igyekszik az elveszett tudást – az épített környezet és az egyén objektív és szubjektív viszonyát alakító tényezőket – újra a felszínre hozni. Hisz csak akkor válhatunk környezetünk felelős alakítóivá, az építés tervező segítőtársává a folyamatban, ha ismerjük azt, amit formálni akarunk. Némi építészeti alapismeret, egy kis környezetpszichológia, sok-sok érzékszervi

Szubjektív térkép, iskolai foglalkozás

tapasztalás és kreatív alkotás, megfűszerezve mindez közös gondolkodással, és izgalmas beszélgetésekkel, és mindenekfelett: JÁTÉK – máris előttünk áll az épített környezeti nevelés eszköztára. Az egyszerű képlet ellenére nagy elkötelezettséggel, kitartó türelemmel és komoly háttértudással kell rendelkeznie annak, aki belevág abba, hogy nem csak vizuális, de szellemi értelemben is szemléletformáló munkát végezzen.

A KultúrAktív Egyesület ezzel a céllal alakult 2010-ben közhasznú civil szervezetként, két német ösztöndíjjal tanuló művészettörténész: Sebestyén Ágnes és Tóth Eszter kezdeményezésére, akik a külföldön már több tapasztalattal működő gyakorlat ismeretében vágtak bele az épített környezeti nevelés magyarországi meghonosításába. Az évek során egyre bővülő létszámú egyesületet építésszek, tájépítésszek, pedagógusok, óvopedagógusok, kulturális menedzserek és művészettörténészek alkotják, akik sokféle kompetenciájuk révén számtalan irányból tudják a közös célt szolgálni: a fiatal generációt a környezet megértésére és aktív formálására inspirálni. Az elméleti alapok magyar nyelven elérhető irodalmának megteremtése és a részvételi tervezésre ösztönző számtalan gyakorlati program – iskolai projekthetek, táborok, fesztiválok gyerekfoglalkozásainak keretében – mind szerepel az egyesület tevékenységei között. A magyar nyelvű terminológia megteremtése is a KultúrAktív Egyesület érdeme: a *Gyermek – Város – Építészet* című könyvsorozat első kötetében rögzítették a fogalom magyar meghatározását. A sorozat az alapvető elméleti ismeretek, a módszertan és jó gyakorlatok bemutatásának céljával indult, eddig három kötete jelent meg. Indító kötete, a *Gyerek_szemmel – várostervezés és építészet gyerekeknek és gyerekekkel* egy német nyelvű kiadvány fordítása,¹ Sebestyén Ágnes és Tóth Eszter munkája, és az épített környezeti nevelés nemzetközi gyakorlatáról ad átfogó képet. Szintén kettejük műve az *Épített környezeti nevelés*² című kötet, mely a témakör magyarországi vonatkozásait, történetét, lehetőségeit, illetve a módszerek hazai alkalmazásának lehetőségeit tárgyalja. A harmadik kötetet, az *Épített környezeti nevelés az óvodában*³ címűt Tóth Eszter mellett Guba Anna gyakorló óvodapedagógus és Pataky Gabriella az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar adjunktusa írta, és a terület óvodai nevelésben való alkalmazásához ad elméleti és gyakorlati útmutatást.

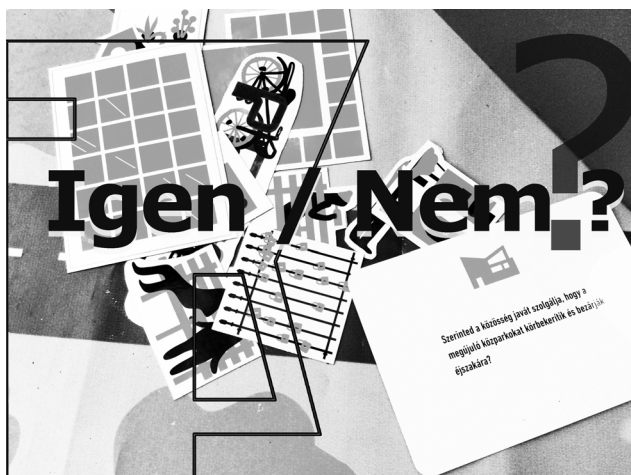
Az elmélet hozzáférhetősége azonban csak az első szükséges lépés: ahhoz, hogy az épített környezeti nevelés a gyakorlatban eredményesen tudjon működni, meg kellett találni azt a rést, ahol az oktatásba ez a tartalom beilleszthető. Bár az informális alkalmak – fesztiválok, kulturális események – lehetőséget kínálnak egyedi programok lebonyolítására, ezek a rendezvények esetiek, időkorlátok közé szorulnak. A figyelem felhívására, a környezet iránti érdeklődés felkeltésére alkalmasak, de nem adnak elég időt az elmélyült munkára. Ezekben a rendezvényeken elsősorban a pörgős játékok tudnak működni, ezért a szokásos kézműves foglalkozások mellett az egyesület saját fejlesztésű társasjátékokkal igyekszik rendszeresen jelen lenni. A Pop-up Pest, és a ParticiPécs a táblás játékok alapján kifejlesztett társasjáték, előbbi csak utcai méretben, utóbbi asztali változatban is létezik.⁴ A játékok menete és a bennük végrehajtandó küldetések mind arra szolgálnak, hogy a fiatalok játékos módon sajátítsanak el olyan cselekvési mintákat, amelyekkel a valós életben is konstruktív módon alakíthatják a lakókörnyezetüket. Eközben észrevétlenül sajátítanak el ismereteket a saját városukról, Budapestről, illetve Pécsről, megismerkednek a környezetvédelem, a kultúra, a közlekedés, és az építészet alapvető fogalmaival és kihívásaival. A játék izgalma pedig feledteti a tanulás kellemetlen mellékízét. A ParticiPécs kifejlesztése egyéves

projekt keretében, diákokkal együttműködve zajlott Pécsen, így maga a folyamat is alapvető közösségépítő tanulságokkal szolgált minden résztvevő – az egyesület és a gyerekek – számára. Az egyesület alapvetően arra törekedett, hogy új generációs, kooperációs, közös nyereségre irányuló játékményt alakítson ki, és

ParticiPécs. Stratégiai élőtársasjáték

kiküszöbölje a jutalomorientált befejezést. A gyakorlatban azonban az derült ki, hogy a gyerekek igénylik a versenyhelyzetet, és – ha tetszik, ha nem – a jutalmazást is, így szükség volt bizonyos kompromisszumokra. Legújabb játékunk, az Urbanity játék nem egy valós helyszínrre készült, hanem általános városi, közösségi helyzetekre reflektál, eldöntendő és nem titoltan provokatív kérdéseket tesz fel tipikus konfliktushelyzetekkel kapcsolatban. Szabad-e gyümölcsöt szedni a kilógó ágról? Van-e értelme gyűjteni az esővizet? Jó-e, ha körülkerítjük a játszótérreket? Lefekhetnek-e a padra a hajléktalanok? Elfogadható-e, ha mindenki olyan színűre festi a saját ajtaját egy házban belül, amilyen neki tetszik? Tipikusan olyan kérdéseket teszünk fel, amire nincs jó vagy rossz válasz, csak egymástól eltérő vélemények. Az első körben spontán adott igen-nem válaszokra minden esetben beindul a párbeszéd, a játék az érvelést jutalmazza, a gyerekek kifejezetten élvezik a „beszéljük meg” szituációt, és közben akaratlanul is szembesülnek

Urbanity. Elfogadható-e az, ha...?

Urbanity. Szerintem azért igen/nem, mert...

Magyarországon az informális oktatásnak nincsenek még kellő hagyományai. Kézenfekvő lenne, hogy valamilyen módon a formális oktatás keretébe épülve foglalkozzunk az épített környezeti nevelés témakörével, annál is inkább, mert a kézenfekvő vizuális kultúrán és történelmen kívül számtalan tantárgyhoz könnyedén tud az építészeti tartalom kapcsolódni. Az építészetet nemhiába nevezték a művészetek legnemesebbikének, rengeteg szerteágazó ismeret eszenciája jelenik meg egy-egy épített alkotásban. A fizika, kémia, matematika törvényszerűségei magyarázzák, mitől áll meg az épület a „lábán”, a nyelv fordulatai elárulják, hogy a háznak antropomorfvonásai vannak, az irodalom is bővelkedik a házakhoz kapcsolható pszichológiai és kultúrtörténeti impulzusok művészi megfogalmazásában. A történelmi korok szellemi vezérelvei tükröződnek az építészeti stílusokban, a társadalmi ismeretek pedig szoros összefüggést mutatnak azzal, milyen fizikai keretek között élt és él egy adott embercsoport. Az épített környezet fizikai és szimbolikus mivoltában is szó szerint megkerülhetetlen. A magyar oktatási rendszer sajátossága azonban, hogy meglehetősen szűkre szabott, formális keretek között működik, behatárolt tantervet követve. A legutóbb elfogadott Nemzeti Alaptantervbe ugyan bekerült az építészet mint átadandó tartalom, a helyét azonban nem pozícionálták, illetve a vizuális neveléshez társították. A formális oktatásban nem épült bele az a szabadság, ami lehetővé tenné, hogy iskolai keretek között foglalkozzanak a pedagógusok a gyerekekkel, és valljuk be, a tanítási időn túl erre a leterhelt tanár és a diák sem vágyik. Maradnak a még nem minden iskolában általános projekthetek, illetve az órai munka, ebbe a rendszerbe kell az épített környezet iránti fogékonyságot növelő foglalkozásokat beilleszteni. Az alábbiakban a KultúrAktív Egyesületnek két olyan kezdeményezését mutatjuk be, amely ugyan nem feltétlenül iskolai használatra készült, de alkalmas rá, hogy egy értő pedagógus közreműködésével hatékony oktatási eszközzé váljon.

Az időben is korábbi projekt a *Tiéd a város* könyvsorozat.⁵ Az első kötet apropóját az adta, hogy 2010-ben Pécs volt Európa kulturális fővárosa. Az Egyesület vezetőségének pécsi kötődése révén készült el a *Pécs gyerekeknek* című városvezető kiadvány, melyet azután sorban követett a többi – 2019-ben már a tizedik kötet készül. Akkor kezdtünk el sorozatban gondolkodni, amikor az első kötet, a *Pécs gyerekeknek* megjelenését követő visszajelzésekben nyilvánvalóvá vált, hogy nagyon nagy szükség és igény van a városi környezettel, helyismerettel, örökségvédelemmel foglalkozó gyerekkönyvekre, mivel ezek a témakörök ki-

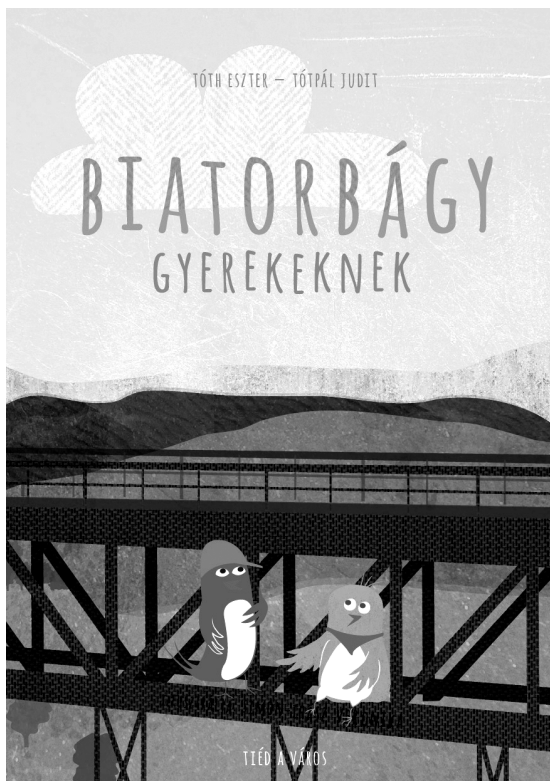
a városi, társadalmi együttélés problémáival. A meglévő kérdéskártya-csomag ráadásul tetszés szerint saját kérdésekkel bővíthető, helyszínspecifikussá tehető, így növelhető a játszó gyerekek affinitása és aktivitása. Ez a játék azonban időigényes, kifejezetten igényli a nyugodt környezetet, ad hoc utcai játéknak csak korlátok között alkalmas.

maradnak az iskolai oktatásból. Vidéki városokat és budapesti kerületeket olyan szerzők vesznek célba, akik a választott területhez általában valamilyen helyi kötődéssel rendelkeznek. Ez fontos, hisz a személyes élmény varázsolja a gyerekek számára is személyessé a kötetek tartalmát. A városfelfedező sétáknak egyre nagyobb kultusza van, ez a könyvsorozat azonban kifejezetten a gyerekek igényeihez igazítva, játékos formában mutatja be a helyszíneket. Nem csak az építészetre koncentrál, jelentőségének megfelelő hangsúllyal szerepelnek benne a városi zöldterület, az intézményrendszer, a kultúra, a hagyomány, a gazdaság, az infrastruktúra jellegzetességei. Módszertani szempontból az élménypedagógia elveire építünk. A könyvek kevés szöveggel és igényes, minőségi grafikával készülnek, elsősorban rajzban adják át az ismereteket, és „frontális támadás” helyett szóba elegyednek az olvasóval, számítanak aktív közreműködésére. Minden kötetben más-más grafikus rajzai idézik meg az adott helyszínt, de a tematikus felépítés egységes elvet követ: az épített és természeti örökségen kívül a város mindennapi életét és működését is megismerteti. A helyhez erős érzelmi szálakkal kötődő „vezetőket” kísérve bolyongunk a kiválasztott területen, velük együtt ismerkedünk annak sajátosságaival – hol madarakat követünk, hol egy bohókás villamost.

A sorozat célja, hogy a gyerekek jobban megismerjék a saját környezetüket, azonosuljanak vele, nyitottabbak legyenek sajátosságaira. A játékos feladatok, rejtvények, erősítik a kritikus, elemző szemléletet, a saját, önálló véleményalkotást. Ez az alapja annak, hogy később tevékenyen részt vegyenek környezetük alakításában. A könyv használata segít a komplex városkép kialakításában – akik végigbarangolják a benne szereplő helyszíneket, minden bizonnyal kialakítják azt a bizonyos személyes városképet, amelynek hiányáért egyértelműen a fokozott motorizáció és a virtuális térben töltött mérhetetlenül sok idő a felelős. Autó és számítógép nélkül azonban ma már nem tudunk élni, ezért is kell minden eszközt megragadni, hogy gyerekeinket a szó szoros értelmében kézzelfogható élményekhez juttassuk. A gyerekek ugyanis a fejlődésük során hosszú ideig konkrétumokban gondolkodnak, konkrét tapasztalatokon keresztül ismerkednek a világgal, a mai életvitel azonban ellenében hat annak, hogy a tényleges valósággal kerüljenek kapcsolatba. Sokak szerint az új generációk már egészen más képességekkel fognak rendelkezni, mégis, szülőként, pedagógusként arra kell törekednünk, hogy megtaláljuk az egészséges egyensúlyt a valós és a virtuális élmények között.

Természetesen naivitás lenne azt feltételezni, hogy csemeténk majd könyvvel a kezében járja a várost, a kerületet. A tematika és a feldolgozás módja a gyerekek nyelvén beszél, de számít a felnőtt értő közreműködésére. Egyesületünk ezért elsősorban az iskolákat célozza meg, amihez segítség, hogy többnyire az adott helyi önkormányzattal vagy kulturális intézménnyel együttműködve készül el a kiadvány, melyet azután rajtuk keresztül vagy könyvbemutatók alkalmával ingyenesen juttatunk el a város vagy kerület iskoláiba. Ilyen módon jutott több ezer pécsi, sepsiszentgyörgyi, egri, paksi, erzsébetvárosi, brassói, ferencvárosi, biatorbágyi alsó tagozatos a könyvekhez. A célcsoport a 8–10 éves korosztály, ők már és még elég fogékonyak a terepmunkára. Természetesen a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a kötetek ne az iskolai könyvtár hátsó polcán várják az esedékes leselejtezést. Ennek érdekében folyamatosan igyekszünk népszerűsíteni a módszerünket, pedagógusok számára továbbképzéseket, konferenciákat, workshopokat szervezünk, és törekszünk a helyi szereplők, döntéshozók

és civil szervezetek bevonására. Jó példa a *Biatorbágy gyerekeknek* című kötet által befutott „karrier”, melynek egyik szerzője, Tótpál Judit DLA építészmérnök a Biatorbágyi Értéktár Bizottság (ÉTB) elnöke. A bizottság a nemzeti értékekről szóló törvény nyomán alakult, amely lehetőséget ad a településeknek helyi értékleltár elkészítésére. Az ÉTB koordinálja a munkát, melynek során a lakosság tölti fel az értéktárba az általa fontosnak ítélt helyi értékeket. Azért, hogy ez a virtuális adatbázis valóban értékes elemekkel gazdagodjon, a biatorbágyi bizottság nagy súlyt helyez az ismeretterjesztésre, szemléletformálásra, elsősorban az iskolában. A *Fedezzük fel Biatorbágyot!* program e célból született meg 2015-ben, és azóta minden 4. osztály részt vesz a kétnapos eseményen, ahol terepbejárás, városismereti játék és térbeli alkotás segíti, hogy a gyerekek kötődése megerősödjön szülővárosukhoz. E program egyik segédanyaga a *Biatorbágy gyerekeknek című* munka, Tótpál Judit építész, Tóth Eszter művészettörténész és Simon Iház Veronika grafikus közös munkája, melynek bemutatója kapcsán a pedagógusoknak módszertani előadást tartottak a szerzők. Látható, hogy a kiadvány akkor éri el célját, ha beépül az adott település komplex értékmegőrző munkájába, amennyiben ilyen egyáltalán létezik – ez természetesen rengeteg energiát és szervezést, személyes elköteleződést kíván.

Tiéd a város. Biatorbágy gyerekeknek

könyvet, integrálták-e az egyes tantárgyak anyagába, alkalmazták-e tanórán kívül, mely fejezeteket tudták a leginkább hasznosítani, és mely korosztály számára. A könyv minőségét négy szempont alapján – tartalom, nyelvezet, feladatok és vizuális kialakítás – értékelték. Kiderült, hogy a megkérdezett tanárok 88%-a rendszeresen használta a kötetet tanórán (89%) vagy tanórán kívül (61%),

A sorozat sikeres fejlesztése érdekében az egyesület folytonosan monitorozza a visszajelzéseket, és beépíti a soron következő kötetek koncepciójába és módszertanába. Az eddigi legteljesebb értékelés már az első kötet, a *Pécs gyerekeknek* megjelenése után született meg. Az Európa Kulturális Fővárosa program (Hungarofest) támogatásának köszönhetően a 2010/2011-es tanév kezdetekor minden ötödikes diák, illetve helyi oktatási intézmény megkapta a könyvet ajándékba. Ennek köszönhetően biztosított volt a tanórai alkalmazás, így lehetőség nyílt arra, hogy a tanév végén átfogó felmérést végezzünk a tényleges használatról. A 26 intézményben végzett kiértékelés során mennyiségi és minőségi szempontok szerint vizsgáltuk a kötet alkalmasságát. Megkérdeztük, hogy milyen gyakran használták a pedagógusok a

és szinte kivétel nélkül hiánypótló kiadványnak tartották, ami nagy segítséget jelent számukra az oktatásban. Emellett számos olyan konstruktív javaslatot tettek a felépítéssel, témakörökkel, nyelvezettel, vizuális kialakítással kapcsolatban, amit később beépíthettünk az újabb kötetekbe. A kiértékelés eredményei nagyon fontos szerepet játszottak a *Tiéd a város* sorozat megszületésében.

A pozitív visszajelzések és a fentebb vázolt élménypedagógiai elkötelezettségünk ellenére tisztában vagyunk azzal, hogy a jövő a digitális tartalmaké. Ennek a felismerésnek a jegyében az *öröksÉG* névre keresztelt projektünket már az interneten elérhető formában tettük közzé. E programunkat 2018-ban, az Európai Kulturális Örökség Évében hoztuk létre. Célcsoportunk a fiatal, középiskolás korosztály, melynek érdeklődését manapság már más eszközökkel lehet felhívni az épített örökség iránt. Az *öröksÉG* a jelenbe és kifejezetten a fiatalok hétköznapi kontextusába ágyazva tárgyalja az épített örökséghez kapcsolódó témákat. Tíz tematikus ismeretterjesztő anyagot állítottunk össze, a történeti emlékeket mindig kortárs helyszínekkel állítjuk párhuzamba, hogy ezzel is felhívjuk a figyelmet arra: ma és mi hozzuk létre a jövő épített örökségét. Az ismeretterjesztő anyagok ezért nem konkrét épületekről, korokról informálnak, hanem a múlt segítségével a jelen megértésére, a kortárs kultúrában, épített környezetben rejlő értékek felismerésére ösztönöznek. A témák részben a kulturális örökséghez kapcsolódó jelzők és fogalmak mögé igyekeznek világítani, részben konkrétan az építészeti alapfogalmakhoz, eszköztárhoz kapcsolódnak. Minden témához egy képekkel illusztrált rövid ismertető kapcsolódik, mely tisztázza a fogalmak jelentését, tartalmát, és kérdéseket tesz fel az adott fogalommal kapcsolatban. A kérdésekre – akárcsak az *Urbanity* játékban – nincs jó és rossz válasz, a cél a párbeszéd megindítása.

Az egyes témákhoz illusztráció gyanánt felhasznált képeket a magyar építészeti örökség anyagából válogattuk, és egy, a témához kapcsolódó szempont alapján párokba rendeztük őket. Az általunk felvetett szempont ellentétes vagy eltérő tartalmú fogalompárral fejezhető ki, ezeket felcserélve társítottuk a képekhez, mintegy kérdés formájában: valóban igaz, ami a képaláírásban szerepel? Ahogy a szöveg, úgy a képanyag is a gondolkodást ösztönzi: Mit hagyunk örökül a következő generációknak? Milyen értékeket hozunk létre, amelyek majd az örökség részévé válnak? Milyen eszközökkel éri el az építészet a más művészeti ágakkal össze nem vethető hatását? Művészet az építés, vagy társadalmi tett, netán szolgálat. Természetesen az *öröksÉG* projekt során is számítottunk a pedagógusok közreműködésére, számukra letölthető tanári kézikönyvet állítottunk össze a témalapok kiegészítéseként.

Mindkét ismertetett projekt célja, hogy a fiatalok gondolkodjanak és beszéljenek az épített örökségről, és felismerjék, hogy a korlátlan lehetőségek világában minden gesztus, amellyel a környezetünket alakítjuk, hatalmas felelősség is egyben. Szeretnénk elérni, hogy a gyerekek jobban tájékozódjanak a környezetükben, nyitottabbak legyenek annak sajátosságai iránt, viszonyuljanak hozzá, ez pedig csak akkor lehetséges, ha alaposan megismerik. Az ismeretátadás mellett azonban kiemelt célunk a szemléletformálás. Szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy a fiatalok saját maguk alkossanak véleményt lakókörnyezetükről, képesek legyenek nézeteik megfogalmazására és közvetítésére, és lehetőségeik szerint aktívan vegyenek részt az épített környezet formálásában. Az így kialakuló felelősség a lokális környezet iránt az egyre táguló körökben belakott egyéni tér kiterjesztésével globális felelősségé válik, és csak ettől remélhető, hogy sikerrel

reagálunk az előttük álló évtizedek környezeti kihívásaira. Nincs már sok időnk, hogy belássuk: a jövő épített öröksége lehet modern, klasszikus vagy futurisztikus, de mindennél fontosabb, hogy élhető legyen...

■ **JEGYZETEK**

1. Sebestyén Ágnes – Tóth Eszter (ford.): *Gyerek szemmel – várostervezés és építészet gyerekeknek és gyerekekkel*. Bp., 2013. A német nyelvű kiadvány: Christa Reicher – Silke Edelhoff – Páivi Kataikko – Angela Million: *Kinder_Sichten – Städtebau und Architektur für und mit Kindern und Jugendlichen*. Troisdorf, 2006. (A szerk.)
2. Sebestyén Ágnes – Tóth Eszter: *Épített környezeti nevelés*. Bp., 2013.
3. Guba Anna – Pataki Gabriella – Tóth Eszter: *Épített környezeti nevelés az óvodában*. Bp., 2017.
4. A két projektről részletesebben lásd a KultúrAktív honlapját: <https://kulturaktiv.hu> (A szerk.)
5. A *Tiéd a város* sorozatban eddig megjelent kötetek: *Pécs* (2010, magyar, angol, német kiadásban); *Sepsiszentgyörgy* (2011, magyar és román kiadásban); *Kudimkár* (2011, orosz kiadásban); *Paks* (2014); *A pesti zsidónegyed* (2012); *Eger* (2012); *Brassó* (2016); *Ferencváros* (2017); *Biatorbágy* (2018). – (A szerk.)

